

ZIE OM EN DOE WEL

slotlezing conferentie Stichting Wederzijds 'Keuzes rond leven en sterven'
door Marianne de Nooij , geestelijke in de Christengemeenschap te Amsterdam
14 november 2015

Wij zijn naar de aarde gekomen in een tijd waarin in toenemende mate, op allerlei gebieden, het aantal mogelijkheden alsmaar toeneemt en het aantal mogelijkheden om te kiezen dus steeds groter wordt. Vanochtend, aan het begin van deze conferentie, bent u ingeleid in uw 'responsability' en het vermogen om te kunnen kiezen: uw 'ability to respond' op een bepaalde situatie. U hebt in uw werkgroep van gedachten gewisseld en inzichten opgedaan op verschillende terreinen. Om te kunnen kiezen heb je twee dingen nodig. Aan de ene kant de 'ability to respond', het vermogen om te kiezen en niet alsmaar te blijven aarzelen tot je eindelijk in dat draaiende springtouw springt. Maar je hebt ook vanuit je mensbeeld inzicht nodig in wat de gevolgen zijn van verschillende keuzemogelijkheden. Dat gebied wil ik met u aan het slot van deze dag gaan bewandelen.

We kennen de uitdrukking: Doe wel en zie niet om. Ik heb daar de parafraze op gemaakt: Zie om en doe wel. Ik wil met u vanuit verschillende kijkrichtingen een stap in de niet-zintuiglijke wereld van het hiernamaals zetten en van daaruit terugkijken naar wat je op aarde gedaan hebt, naar waar je blij van wordt en waar je niet blij van wordt.

Het is niet zo eenvoudig om inzicht te verwerven in het gebied rond leven en sterven, want het is het gebied dat we niet met de zintuigen kunnen waarnemen. Het is niet eenvoudig om waarnemingen te verzamelen. Hoe doe je dat dan? Rudolf Steiner geeft aan: 'De wereldreligies geven de mens voorstellingen die de ziel voorbereiden om de geestelijke wereld binnen te gaan.' Het is de opdracht van de wereldreligies om de mensen bepaalde beelden te schenken van hoe het in de niet-zintuiglijke wereld toegaat, zodat je een handvat hebt om je strategie te bepalen. Hij zegt ook dat door de religieuze praktijk van de godsdienstoefening (de dienst, de handeling) de ziel gaat stralen, licht gaat geven, waardoor zij toegang heeft tot de niet-zintuiglijke wereld en daar als zielewezen ook zelfstandig kan bestaan. Maar, zegt Steiner daar achteraan, de wereldreligies geven die voorstellingen, maar wat wij in deze tijd van het groeiende bewustzijn – hij noemt dat de groeiende bewustzijnsziel van de mens – nodig hebben, is niet alleen maar het geloof dat de grote wereldreligies bieden, maar het is ook het kennen en weten en daarvoor heeft hij de Geesteswetenschap, de antroposofie naar de aarde helpen komen.

Waar wij mee te maken hebben is dat er in de religies sprake is van macht, dat mensen die een ambt bekleden macht naar zich toetrekken. Steeds meer mensen in onze tijd zijn daarmee klaar en hebben daar geen zin meer in; ze willen uit eigen inzicht zelf beslissen en niet omdat een autoriteit zegt: je mag niet zus of zo handelen of je mag dit voorbehoedmiddel wel of niet gebruiken. In toenemende mate zijn we daarmee klaar.

Ik wil eerst een uitstapje maken naar enkele grote wereldreligies, voor we komen bij de gezichtspunten zoals die door de antroposofie worden aangereikt, want daarvoor zijn we hier bijeen bij de Stichting Wederzijds, die werkt aan de stervensbegeleiding vanuit het gezichtspunt van de antroposofie en de Christengemeenschap. Hoe is dat bij de grote wereldreligies als je voor een keuze staat, wat bieden die voor gezichtspunten aan?

Het jodendom

De joodse traditie heeft niet een duidelijk uitgekristalliseerde visie op het leven na de dood. Voor een jood is het leven met de Thora 'leven' en het leven zonder God is 'dood', of je nu hier op aarde bent of al over de drempel heen: wie met God leeft, leeft ook na het sterven. In het jodendom, maar dat geldt ook voor andere grote tradities, zijn natuurlijk verschillende stromingen. Stromingen die bijvoorbeeld zeggen: als je sterft, leef je voort in je kinderen, in de opeenvolging van de generaties. Maar er zijn in de joodse traditie ook stromingen die geloven dat je weer terugkomt op aarde, dat je reïncarneert of dat je een onsterfelijke ziel hebt. Omdat hier niet zo'n uitgekristalliseerde visie op het leven na de dood is, zijn er – buiten de Tien Geboden – niet zulke uitgesproken regels waar je je in je keuzes rond leven en sterven aan te houden hebt. Dat wordt dan, naar gelang je tot een orthodoxe of liberale stroming behoort, besproken met de rabbijn. In het algemeen geldt dat doden, ook jezelf doden, niet toegestaan is. Dat is helemaal in de hand van God.

Het boeddhisme

Het boeddhisme, dat later ontstaat, biedt een heel andere kijk op het leven na de dood. Het karma van de mens is de som van al je goede en slechte daden en doordat je steeds terugkomt op de aarde, word je telkens weer geconfronteerd met wat je in een eerder leven aan goede en slechte daden hebt gedaan. Een boeddhist groeit op met het idee dat zelfdoding een slecht karma geeft, dus als je dat doet, heb je daar vooral jezelf mee. Er is niet een godheid die dat afkeurt of die dat zou bestraffen. Euthanasie geeft noch goed, noch slecht karma. Over euthanasie in de zin van het vervroegd sterven van iemand die toch al in het stervensproces is, zijn vanuit het boeddhisme geen gezichtspunten die zeggen dat dat maar beter niet of wel zou moeten. Het ligt vrij genuanceerd en ongetwijfeld is het gedifferentieerd naar de verschillende stromingen in deze wereldbeschouwing.

Het christendom

Na het begin van de jaartelling ontstond het christendom vanuit de erfenis van het jodendom, de Thora en de Tien Geboden. Die worden door Christus omgevormd tot het grote gebod van de liefde 'Heb je naaste lief als jezelf'. Met de groei van het christendom, waarbij het Christendom van het eerste frisse begin steeds verder institutionaliseert, gaan allerlei machtsverhoudingen een rol spelen. Er is sprake van een hemel en een hel. Als je niet doet wat de autoriteit je vertelt te moeten doen, kom je in de hel. In sommige stromingen is dat een tijdelijk gebeuren: een voorgeborchte, een vagevuur. Doe je echter precies wat de autoriteit aangeeft wat goed is en je laat je zonden vergeven, dan kom je wel in de hemel.

Als het gaat om jonggestorven kinderen, dan is het in de rooms-katholieke traditie een drama als een kind ongedoopt sterft, dat zou dan niet meer in de hemel kunnen komen.

Zelfdoding is in het christendom niet toegestaan, want dat is allemaal in de hand van God. 'Uw wil geschiede...' is het gebed dat Christus gegeven heeft. Daarin heb je niet zelf in te grijpen. In het algemeen wordt in het christendom ook zo tegen euthanasie aangekeken.

De Islam

De islam is de jongste van deze wereldgodsdiensten. Ook de islam heeft een sterk autoriteitsbeleving. Er is een beoordelende instantie als je over de drempel gaat en dat bepaalt de keuzes die je in je leven maakt. In de hemel staan twee engelen op je te wachten. De ene engel heeft het boek met goede daden, de andere engel heeft het boek met slechte daden. Het goede

wordt tien maal zo zwaar aangerekend als het slechte. Een Koranvers luidt: 'Degene die goed doet zal tien maal zoveel aan zijn krediet kunnen toevoegen. Degene die kwaad doet zal slechts voor het gedane kwaad bestraft worden.'

Een interessant aspect, dat eigenlijk heel modern is en het vermogen om te kiezen bepaalt, is dat in de islam niet zozeer de daad telt als wel de beweegredenen, het motief, de motivatie voor de daad. Je zou zeggen: dat is toch iets heel moderns. In je lichamelijke levenskrachten wordt je aangestuurd door je driften. In de ziel, in onze emoties worden we aangestuurd door onze lusten en begeerten. Het motief, de beweegredenen is het gebied van ons 'ik', van ons geestelijke wezen. Het blad van de Antroposofische Vereniging heet niet voor niets Motief.

Toen ik tussen de middag uit Arnhem hier naar Doorn kwam rijden, had ik het nieuws aan en daar in Parijs, dat is een groot drama. Bondskanselier Merkel zei: 'Wir Deutschen weinen mit den Franzosen.' Heel Europa staat op zijn grondvesten te schudden. Wanneer een moslim 'zomaar' niet eet dan is dat niet goed of slecht; als een moslim niet eet voor zijn godheid dan is dat een goede daad die hem tienvoudig zal worden aangerekend in de zin van goede daden, want dan is het 'vasten' en dat doet hij voor de godheid. God is groot ...! Ik hoorde op de radio een jongen die bij het concert van de band *Eagles of Death Metal* was en die gedacht heeft: dit is mijn laatste uur. Ik ga nu sterven, is het niet omdat een kogel mij raakt, dan is het wel dat ik verstikt wordt, omdat iedereen over mij heen kruipt op weg naar de uitgang. De beweegredenen, de motieven van wie dit aanrichtten? Als je het voor de godheid doet, wordt het je tienvoudig aangerekend. Wat voor kracht gaat hier op de loop met het 'ik' van de mens, het hoge geestelijke vermogen van de mens om vanuit zijn beweegredenen zijn handelen te sturen?

Antroposofie

De keuzes die mensen maken vanuit de wereldreligies worden veelal bepaald door angst voor straf van de godheid. Je doet iets niet, omdat je anders in de hel komt. Het boeddhisme houdt het meer bij zichzelf: je doet iets niet omdat je dan slecht karma krijgt, dat is ook een soort straf. Hier, werkend aan een stervenscultuur geïnspireerd door antroposofie en Christengemeenschap, wil ik ook kijken naar wat voor gezichtspunten vanuit de antroposofie ons kunnen helpen om een volgende stap in de ontwikkeling te kunnen zetten, om werkelijk tot een religieuze vernieuwing te komen van wat de wereldgodsdiensten ons tot nu toe geschonken hebben.

Veel van jullie zullen vertrouwd zijn met het beeld dat Rudolf Steiner schetst van wat er gebeurt als je over de drempel gaat. In de eerste drie dagen maken de levenskrachten zich steeds meer los van de organen en hieruit ontstaat in en om de ziel van de overledene het levenspanorama. Wij kennen dat van mensen die heel dicht bij de verdrinkingsdood zijn geweest, die gereanimeerd werden en die vertelden dat op zeker moment hun hele leven, geboorte, kleuterschool, diploma-uitreiking om hen heen stond. Zo beschrijft Rudolf Steiner wat gestorvenen in de eerste drie dagen na hun lichamelijke dood meemaken.

In de Christengemeenschap wordt na die drie dagen een kleine cultische viering gehouden om dit af te ronden en met de gestorvene mee te zeggen: nu gaan we een volgende stap zetten. Het levenspanorama lost op; de levenskrachten uit de organen hebben losgelaten. Nu ga je een nieuwe weg in en wij vergezellen je daarin met onze liefdevolle gedachten en gebeden.

Wat dan gebeurt is dat de ziel zich omstulpt, binnenstebuiten keert, zoals wanneer je een handschoen omkeert. Wat ik zelf een heel spannend tegenbeeld vind, is wat er gebeurt met de vliezen als een kind geboren wordt. Stelt u zich voor, een vrouw baart een kind. De navelstreng hangt uit de vrouw. Degene die de geboorte leidt trekt de navelstreng naar buiten en de vliezen klappen binnenstebuiten. Rudolf Steiner heeft het gezichtspunt gegeven dat het hogere wezen van de mens verbonden is met de vliezen. Bij de geboorte laat dat los maar blijft om het kind heen en probeert stukje bij beetje zich tijdens het leven steeds meer met de opgroeiende mens te verbinden. Dit vind ik een heel spannend tegenbeeld van wat er gebeurt drie dagen nadat een mens gestorven is en de ziel zich binnenstebuiten keert en je geestzielewezen weer net zo is als voordat je geboren werd.

Dan gaat de mens zijn aardse daden wegen. We kennen het beeld van de engel Michaël met zijn weegschaal. Daar mag iedereen zijn pompoenen, zijn besjes en kastanjes op leggen om te wegen, om dan tot de ontdekking te komen dat de dikke pompoen van het universitaire diploma nauwelijks iets doet op de weegschaal; maar het piepkleine besje van die keer dat je een opmerking tegen iemand maakte die hem net ergens doorheen hielp, laat de weegschaal diep naar de goede kant gaan. Uit dat wegen vorm je je nieuwe voornemens voor als je weer opnieuw naar de aarde gaat.

Wanneer je leeft met dit toekomstbeeld, dan bepaalt dat ook de keuzes die je hier maakt. Als je dan iemand een mep geeft, denk je: o jee, straks als ik gestorven ben en binnenstebuiten gekeerd en ik kijk vanuit de periferie terug op mijn leven, dan beleef ik zelf die mep en de pijn en ellende daarvan! Als je met het wereldbeeld leeft van: zo zou het in elkaar kunnen zitten, dan bepaalt dat de keuzes die je hier op aarde maakt.

Jong gestorvenen

Hoe is dat dan als je heel jong sterft? Rudolf Steiner geeft het gezichtspunt dat kinderen die vóór hun geslachtelijke rijping (rond het veertiende jaar) sterven, teruggaan naar waar ze vandaan kwamen, die hebben nog sterk een verbinding met hun geboorteland. In de Christengemeenschap is het ook zo dat kinderen die voor hun veertiende jaar sterven een heel andere uitvaartdienst krijgen dan de dienst die gehouden wordt voor iemand die ouder is. Jonggestorven kinderen hebben een compleet levenskrachtenlichaam en levenslot voorbereid en er wordt nauwelijks iets van gebruikt. Wat ongebruikt is, is niet weg. Steiner geeft het gezichtspunt dat het ongebruikte levenslot ter beschikking komt van de mensen op aarde, om de verbinding van de aarde- en de hemelwereld, het spiritueel-religieuze leven op aarde te versterken. Ik weet waar ik het over heb, want mijn tweede is kort na de geboorte overleden. Ik heb voor mezelf kunnen constateren dat wat Steiner zegt voor mij waar is, maar dat wil natuurlijk niet zeggen dat het voor u ook waar is. Het verdriet dat een kind heeft als de brug breekt en het lot niet geleefd kan worden, deelt zich intens aan de ouders mee. Het is een aanzienlijk deel van het verdriet van de ouders. De uitvaartdienst voor kinderen is helemaal gefocust op het troosten van degenen die achterblijven, van de ouders die hun kind gaan begraven.

Het is een vreugde voor het kind als degenen die op aarde achterblijven wat doen met het ongebruikte. Ik kan niet anders zeggen dan dat ik dat persoonlijk als een grote realiteit heb beleefd, tot op de dag van vandaag. Het is een voorrecht om met iemand die zo op je schouder zit en voortdurend van alles in je oor fluistert allerlei projecten te doen. Je beleeft dan niet alleen je eigen vreugde. Soms ben ik zo blij om iets, dat ik denk: ik ben blij voor twee. Een

jonggestorven mens leeft niet als kind verder, maar afhankelijk van hoe vaak hij al op aarde geweest is, leeft hij als jongere of oudere ziel verder. Het beeld dat je daarvan kunt hebben is dat het niet de baby of de zevenjarige is; hij voegt zich weer in de rij van de incarnaties.

De rooms-katholieke kerk gaat er van uit dat, als een kind ongedoopt sterft, het niet in de hemel kan komen. Wat moet je je daarbij voorstellen? Rudolf Steiner heeft het gezichtspunt gegeven dat het voor iedere mens, ook voor een mens die jong sterft een heel groot geluk is als hij op aarde in aanraking wordt gebracht met de werkzaamheid van Christus: de Liefde zelf, de zon, de bron van alle leven op aarde. En dat gebeurt in een doop. Mocht het in uw leven ooit aan de orde komen, dan kan iedere mens die dat voor zichzelf kan vertegenwoordigen de nooddoop voltrekken. Dat is heel eenvoudig: je neemt een beetje water en je spreekt de woorden: 'Ik doop u – je spreekt de namen van het kind en raakt het voorhoofd van kind met water aan – in de naam van de Vader, van de Zoon en de Heilige Geest. Amen.' Je kunt daar als de omstandigheden dat toelaten nog het Onze Vader aan toevoegen. Als jij zelf daar de realiteit van kunt vertegenwoordigen, dan breng je werkelijk deze heel jonge mens in aanraking met de werkzaamheid van Christus op aarde, waardoor het sterven een andere kwaliteit heeft. Dat is een groot geluk voor een jong gestorvene, als we Rudolf Steiner mogen geloven.

Door collega priesters zijn hier interessante ervaringen mee opgedaan, want wij worden wel eens geroepen als zich een ernstige crisissituatie voordoet rond de geboorte of in de eerste levensmaanden. Het is overigens niet zelden zo dat, door het kind in aanraking te brengen met de werkzaamheid van Christus op aarde, het door de crisis heen kan komen. Ik heb ooit in In beweging, het blad van de Christengemeenschap, het verhaal laten afdrukken van een jongen die inmiddels al lang volwassen is. Toen hij werd geboren was hij ernstig ziek, er was sprake van dat hij een complete bloedtransfusie zou moeten ondergaan, hij gedijde niet. De vader en moeder kenden de Christengemeenschap niet, maar hadden een antroposofische huisarts. Die had gezegd: 'Wat jullie nog kunnen proberen is het kind te laten dopen.' 'Ja, dopen... wij zijn niet bij een kerk.' De arts had hen een beetje aangemoedigd en gezegd dat ze dit gewoon aan een priester konden vragen. Ze zijn een collega gaan ophalen, die onderweg de namen van het kind heeft gerepeteerd en in al zijn eenvoud is die avond in het ziekenhuis de nooddoop gegeven. Je spreekt een zin; je raakt het kind aan met water en je bevestigt het met het Onzevader, maar zelfs dat is niet nodig als het heel hectisch is. De volgende ochtend toen er weer bloedmonsters werden genomen, kon niemand begrijpen wat er met dit kind was gebeurd. De artsen stonden voor een raadsel, er was geen transfusie meer nodig. Je kunt het gevoel krijgen dat, in al onze aardse eenvoud, vanuit de geestelijke wereld dan alles wat er nodig is toestroomt naar het kind. Ik ben teveel natuurwetenschapper om te zeggen: zo werkt een doop. Maar ik verzamel wel waarnemingen op dat gebied en heb hier zelf ook opmerkelijke ervaringen in opgedaan, bijvoorbeeld met een plotseling zeer ernstig ziek geworden kind van twee maanden, dat na de nooddoop op intensive care diep in slaap viel, de volgende ochtend eindelijk zijn moeder voor het eerst echt aankeek, haar zijn eerste lachje gaf en voorspoedig herstelde. Ik wil u aanmoedigen, als u ooit te maken krijgt met een stervend kind dat niet gedoopt is, om moed te verzamelen en het gewoon te doen, ook al voel je je onzeker of je dit in al je aardse eenvoud kunt vertegenwoordigen.

Met al onze technische mogelijkheden – daar is ook een werkgroep over geweest vandaag – is het maken van keuzes rondom een gecompliceerde zwangerschap, geboorte of kindertijd een heel ingewikkeld gebied geworden. Vroeger was het zo dat God schonk en God nam en dat

was het dan. Vandaag de dag doet de specialist dat en wil je dat dan of wil je dat niet? Vanochtend hebt u het levensverhaal gehoord van iemand die een kindje met het syndroom van Down verwachtte. Ook daar zijn je mensbeeld en je ideeën over wat een aardeleven voor zin en doel heeft, meebepalend voor wat je als ouders kiest. Een gezichtspunt van Rudolf Steiner is dat ieder hoge ingewijde ooit een keer een incarnatie doormaakt met zware handicaps, lichamenlijk en geestelijk. Sinds ik dat las kijk ik anders naar kinderen die een zwaar lot dragen. Dan denk ik: wie ben jij? Wat heb jij hieraan door te maken?

Zo'n gezichtspunt kan de keuzes die je maakt meebepalen, of je dit lot mogelijk wilt maken. Door de toegenomen abortuspraktijk kunnen veel aardelevens niet meer geleefd worden op de manier waarop dat gehoopt was, omdat ze afgebroken worden. Dat kan allemaal meewegen in de keuzes die je maakt.

Dat geldt ook rond een kind dat niet kan blijven leven zonder technische hulpmiddelen. Is het erg dat zo'n kind sterft? Heeft dat kind zich misschien voorgenomen: ik schamp even langs dat gezin, langs die vader en moeder, langs de broers en zussen die al geboren zijn of nog moeten komen, om hen vanuit de geestelijke wereld bij te staan en ze van dienst te zijn? Sta je zo'n voornemen dan niet in de weg door zo'n kind met technische hulpmiddelen in leven te houden? Het is een open vraag. Ik geef er geen antwoord op. Hoe is het als een kind met grote handicaps en een moeilijk levenslot hierheen komt en wel zelfstandig zonder technische hulpmiddelen kan leven? Ik heb er geen antwoord op, maar merk wel dat de antwoorden voor mij gekleurd raken door de vernieuwing van de wereld-religies door de antroposofie.

Zelfdoding

Er is vandaag ook een werkgroep geweest die zich bezig heeft gehouden met zelfdoding.

Wat ik van Rudolf Steiner begrijp is, dat als iemand zo'n voornemen heeft, je letterlijk alles moet proberen om hem daarvan te weerhouden, want hij zal zo'n geweldige spijt hebben als hij op die manier over de drempel is gegaan en dat hij het stuk levenslot, dat nog voor hem ter beschikking was, niet heeft gebruikt om zich hier op aarde verder te ontwikkelen. Door mijn werk als priester heb ook ik met zelfdoding te maken en ik moet u zeggen dat ik dit gezichtspunt niet in iedere zelfdodingssituatie als zodanig heb beleefd. Bij een zelfdoding die ons gezin zeer na op de huid kwam zeiden mijn kinderen: 'Ach mam, opa is aan kanker gestorven, maar zij is gewoon aan haar psychose gestorven. Ze was ziek. Dit is geen zelf-doding.' Ze waren het er allemaal over eens. Ik heb de indruk dat ook dit een realiteit is van zelfdoding, waarbij de daad dan wel door iemand zelf wordt uitgevoerd, maar gedreven door een woekering in de ziel, op een manier waarop een ander een woekering in de darmen kan hebben.

Het gebied van zelfdoding raakt nauw aan het gebied van de euthanasie, die steeds bespreekbaarder wordt in onze cultuur. Ik had gisterochtend nog een arts aan de telefoon. We babbelden wat over dit en dat en hij zei: 'Ik heb mijn handen eraan vol, om de mensen bij de euthanasie weg te leiden, om hen te helpen naar een natuurlijk einde te gaan.' Waarom zou dat belangrijk zijn, dat iemand naar een natuurlijk einde kan gaan?

In mijn werk had ik te maken met een temperamentvolle persoon op hoge leeftijd die riep: 'Ik ben het zat, ik spring in de gracht!' Dan zei ik: 'Joh, daar sta je dan aan de overkant, drijfmat en je engel heeft je wiegje nog helemaal niet klaar. Hoe zou het zijn als je gewoon bij ons blijft en wij voor je zorgen tot je engel je komt halen?' Dat was op dat moment voor deze persoon een werkzaam beeld.

Wat ik nu met u wil gaan doen is: lezen in het boek van de natuur. De goddelijke wereld is afgedrukt in onze aardse werkelijkheid. Door in de natuur te gaan lezen, kun je heel wat waarheid op het spoor komen. Als je denkt aan het gebied van leven en sterven, is het zaad dat in de donkere aarde wordt gezaaid, daar sterft – o, wat is het koud en donker, wat duurt het lang voor de lente aanbreekt – en door het sterven heen een nieuw begin kan maken, een heel krachtig beeld. Een ander beeld, dat velen van u vertrouwd zal zijn, is dat van de rups die zich verpopt, zich helemaal inwikkelt en sterft. Als je die verdorde gevalletjes aan zo'n kaalgevreten struik aan een dun draadje ziet bungelen dan denk je: daar komt nooit meer iets van terecht. Dat is einde oefening, dood. Maar wij weten dat er op een gegeven moment een vlinder uit komt.

Op een dag was er een vlinderpop gevallen op een bankje. Daar zat een jongen die naar de pop keek en zag dat er een heel klein gaatje in de pop ontstond. Hij zag hoe de vlinder aan het zwoegen was om door dat gaatje heen te komen. Het lukte niet. De volgende dag ging de jongen terug. Ja hoor, de pop lag nog op dezelfde plek en het gaatje was nog steeds even groot. Hij zag hem heen en weer bewegen en een heel klein beetje door het gaatje naar buiten komen. Het lukte maar niet. De volgende dag was de jongen weer bij hetzelfde bankje. Hij kon het niet langer aanzien. Hij zag het geploeter en gezwoeg van de vlinder en zei: 'Ach vlinder, ik kom je helpen.' Heel voorzichtig maakte hij met zijn zakmes het gaatje een beetje groter en ja hoor, een tijdje later kwam de vlinder naar buiten gekropen. De dag daarop ging de jongen terug naar het bankje in het park. Daar lag de pop en daarnaast lag een dode vlinder. Wat de jongen niet heeft geweten, in al zijn bereidwilligheid en goede wil om te helpen, is dat deze vlinder het nodig had om door een heel nauw gaatje te gaan. Dan wordt namelijk het vocht dat in het voormalige rupsenlichaam zat in de aderen van de vleugels geperst, zodat deze voldoende stevigheid krijgen om te vliegen. En dat was deze vlinder niet vergund. Hij is door een wijd gat naar buiten gekropen, maar kon niet op de wieken gaan en is naast zijn pop gestorven. Dit beeld raakt mij ongelooflijk, want het is niet alleen maar rond ons sterven dat wij door een klein gaatje moeten kruipen. Wat moeten we dat niet vaak in kleine en grote situaties! Het groter maken van het gat is niet altijd het beste wat je kunt doen. Want er is nog een bestaan na het uit-de-pop- gekomen-zijn, nadat je de overgang hebt gemaakt.

Dit waren zo wat gedachten over hoe je mensbeeld, de manier waarop je tegen het leven en het leven na de dood aankijkt, mee bepaalt hoe je met jouw responsibility, jouw 'ability to respond', kunt antwoorden op een bepaalde situatie; hoe jouw mensbeeld, jouw inzicht in hoe een mens op aarde in elkaar zit en wat hij meemaakt in de geestelijke wereld, je keuzes hier op aarde bepalen. Ik wil u aanmoedigen om ervaringen daarover te verzamelen, om vanuit uw eigen levensbeschouwelijke traditie te gaan onderzoeken of wat die traditie zegt waar is. Kan ik dat bevestigd voelen als ik vaak naast een gestorvene? Rond het sterven kunnen we veel waarnemingen doen hier in de aardewereld. Ik denk dat u ook gemiddeld meer met het sterven bezig bent dan veel andere mensen. Verzamel waarnemingen en toets die aan je wereldbeeld en kijk of het voor jou waar is. Kun je dan, je verplaatsend in een geestelijke werkelijkheid, terugkijken en omzien naar je leven hier op aarde? En kun je daardoor dan geholpen worden in het maken van keuzes? Ik wil u aanmoedigen: Zie om en doe wel!